

Tips för dig som vill börja med

HEREFORD

Ditt bästa val idag och för framtiden

Ursprung

Hereford är en mycket gammal, hårdig köttras som har sitt ursprung i grevskapet Herefordshire i England och är en av de mest populära köttraserna i världen. Rasen har ända från början avlats fram för köttproduktion. De första hereforddjuren kom till Sverige i början på 50-talet och är idag näst största köttras i Sverige räknat i antalet stambokförda djur. I den centrala djurdatan (CDB), där alla nötkreatur i Sverige finns registrerade, är hereford den vanligaste köttrasen. Hereford har länge haft en stor betydelse i korsningsaveln för köttproduktion och används gärna som starkt inslag i moderdjuren.

Kännetecken

Rasens kännetecken är den rödbruna pälsen och vitt huvud, vitt på dröglappen och undersidan av buken. Nedre delen av benen och svansspetsen är vita. Vitt längs manken är också mycket vanligt. Hereford brukar räknas som en lätt köttras, vilket betyder att djuren når slaktmognad vid en lägre vikt än de tunga raserna.

Temperament

Herefordrasen är känd för sitt lugna temperament. Djuren är snälla, godmodiga och lätta att hantera. De är mycket bra mödrar och tar väl hand om sin kalv, utan att vara en fara för människan – hereford kan man lita på i alla lägen!

Fertilitet och kalvning

Herefordrasen är känd för sin goda fertilitet, lätta kalvningar och goda modersegenskaper. Kvigorna bör kunna kalva in vid cirka 24 månaders ålder och korna bör kunna hålla ett kalvningsintervall på 12 månader. Lämpliga kalvvikter är 40-47kg. Korna ska ha juver och spenar som gör det lätt för kalven att dia. Det kan vara svårt att se när det är dags för kalvning. Ser du en ko som verkar vara färdig för kalvning och flyttar henne till kalvningsboxen, kan flera andra kor hinna kalva före henne. Det går fort med hereford.

Horn

En del hereforddjur har horn, andra är pollade (ärfdigt hornlösa, eller kulliga) och några har scurs. Scurs är små hornliknande utväxter som sitter löst utan att vara fästade i kraniet. Både pollade och hornade djur kan bära på genen för scurs. Anlaget för hornlöshet är dominant. Man kan gentesta för att se om ett djur bär på dubbelt anlag för hornlöshet och därmed alltid kommer att ge hornlös avkomma. I Sverige har idag de allra flesta av avelsbesättningarna enbart pollade djur.

Klövar

Har djuren en korrekt benställning och tillgång till en hård yta, ska man inte behöva verka klövarna. Man ska dock kontrollera klövarna regelbundet för att kunna avgöra om någon måste verkas ändå.

Fribetäckning seminering eller både och

De flesta dikobesättningar använder endast tjur till sina kor, så kallad fribetäckning. Men semineringar förekommer även inom kötttras, och då främst i avelsbesättningarna. Användningen av semin innebär att man snabbare kan få in intressanta nya gener. Att seminera med en svensk herefordtjur, som då genomgått individprovningen, innebär att du använder en tjur av verifierat mycket hög kvalitet. Svenska Herefordföreningen tar också varje år in semindoser från någon noggrant utvald tjur från en besättning utanför Sverige.

Många tycker det är svårt att se brunster på kötttraskor. Man har oftast inte samma närhet med kötttdjur som man har med mjölkkor och mjölktdjur visar överlag tydligare brunst. Det är lättast att se när kötttdjur brunstar om de går lösa på halkfritt underlag och gärna med tillgång till uteplats.

Vill man kunna seminera själv kan man gå en kurs som anordnas av husdjursföreningen, annars får man beställa seminering av en husdjursseminör. En del seminerar korna så länge de är inne och så fort man ser att någon är brunstig, för att sedan släppa tjur på betet med dem. Beroende på hur lång tid efter semineringen man släppt tjuren kan det krävas ett DNA-prov på kalven för att säkerställa vem fadern är.

Hur många avelstjurar som behövs på gården beror på hur många grupper av hondjur man har. En ung tjur kan ha lika många hondjur att ta hand om som han är månader gammal, medan en äldre, erfaren tjur kan ta hand om uppemot ett 40-tal kor och kvigor. Tjurar har generellt lätt för att hålla sams, så länge de har utrymme att komma undan varandra. I trånga utrymmen där den underlägsne inte kan komma undan kan det sluta med dödsfall.

Då kvigkalvarna kan börja brunsta redan före sex månaders ålder, är det mycket viktigt att avelstjuren tas bort från gruppen med kor och kalvar innan äldsta kvigkalven har uppnått denna ålder. Då tjuren inte bör gå ensam, är ett bra alternativ att han bildar en grupp med kor som har tjurkalvar.

Att ringa tjuren

De allra flesta tjurar ringas inte, men det förekommer att tjurar ringas efter önskemål från köparna. Nackdelen med att ringa tjuren är att de kan fastna i en gren eller liknande i beteshagen. Fördelen är att när man leder tjuren är det säkrare om man har honom ringad. Om man aldrig behöver leda tjuren är det oftast onödigt att ringa honom. Ska man visa tjuren på utställning måste den vara ringad.

Foder

Hereford är inte kräsna betare och är därför särskilt lämpliga som naturvårdare. Ingen ras har lägre övervintringskostnad än hereford. Rasen är mycket lättfödd. De växer bra på enbart grovfoder. Får korna för mycket näringsrikt foder inför kalvningen blir de feta, vilket i sin tur kan försvåra kalvningsförloppet samtidigt som kalvvikten blir högre. Under vintern och före kalvning bör kor få ett grovfoder som skördats sent. Ungdjur och digivande kor ska ha näringsrikt grovfoder med värden nära de som rekommenderas för mjölkkor.

Djuren ska ha tillgång till saltsten, och mineraler ska ges dagligen, gärna med extra selen och E-vitamin, som är extra viktigt för det dräktiga hondjuret och växande ungdjur. Även djur på bete ska ha tillgång till saltsten och mineraler. Det finns olika mineralbehållare lämpliga att ha på betet.

Ungtjurar kan med fördel ges lämpligt kraftfoder som komplement till grovfodret, för att utnyttja hela tillväxtkapaciteten. Grovfodret bör analyseras för att man ska kunna räkna foderstat och bedöma vilket kraftfoder som passar bäst.

Vinterhållning

Hereford är en mycket hårdig ras och klarar sig bra i en lada med djupströbädd, gärna med tillgång till en hårdbelagd yta för att kunna rensa klövarna. Om man har djupströbädd är det viktigt att ytan hålls torr genom att man strör ordentligt regelbundet, annars blir djuren smutsiga och fryser lätt. Har man uppbundna djur eller lösdrift med liggbås, måste man ha minst en kalvningsbox per 30 kor.

Hereford fungerar utmärkt som utegångsdjur. För att få ha utegångsdjur utan ligghall behöver man ansluta sig till Kontrollprogrammet för utegångsdjur utan ligghall. Det gör man via Gård & Djurhälsan. Funderar du på att bygga om eller på om befintliga byggnader är lämpliga, hör med en bygg- eller husdjursrådgivare. Om du kommer att ha fler än totalt 20 djur kan du behöva förpröva ditt djurstall innan du bygger om eller nytt. Det gör du hos din länsstyrelse.

Slakt

Klassningen på ungtjurar ligger normalt runt R och fett runt 3, med en slaktmognad runt 14-16 månader. Hereford har en relativ tidig fettansättning. Tillväxtförmågan är god och kan vid intensiv uppfödning av tjurar uppgå till 2000 g/dag.

Köttet

Kött från hereforddjur är världskänt. Köttet är mycket mörkt och välmarmorerat vilket bidrar till extra smak. Marmorering är insprängt fett och har inget samband med slaktkroppsfett (putsfett).

Det är bevisat att köttets mörhet kan påverkas av djurets temperament. Ett djur som stressar upp sig under transport till slakteriet och i den nya miljön släpper ut stresshormon i musklerna. Det ger köttet ett högre pH-värde och gör köttet segt.

Hereforddjur stressar sällan upp sig. Hereford är ett utmärkt val för den som lägger stor vikt på köttegenskaper, särskilt om man funderar på att sälja kött i lådor direkt till till kunder eller öppna gårdsbutik. När man en gång ätit herefordkött, duger inget annat!

Produktionsplatsnummer

Har du inte haft djur förut måste du skaffa ett produktionsplatsnummer (SE-nummer). Det får du hos Jordbruksverket. Alla nötkreatur måste också märkas med öronmärken och rapporteras till CDB.

Hälsogram

Djuren ska vara leukos- och BVD-fria. Detta får du hjälp att upprätthålla om du kontakter din husdjursförening. Köttdjur har även ett para-tuberkulosprogram. Det är främst avelsbesättningar som är anslutna till para-TB-programmet.

För information om para-TB-programmet och för eventuell anslutning måste du vända dig till Gård & Djurhälsan eller din husdjursförening. Tänk på att djur som är testade inte får blandas med otestade djur om du vill fortsätta vara med i programmet. Detta är extra viktigt att tänka på om du har mjölkdjur hemma. Mjölkdjur är inte med i para-TB-programmet.

Om du vill bedriva avel är det viktigt att köpa djur från besättningar med högsta status i de tre olika programmen. Man hör då och då om besättningar som inte tänkt bedriva avel när de skaffar djur, men efter några år ändrar sig, och då står de där med fina djur utan att vara friförklarad i de olika programmen. Det tar cirka tre år av testning för att bli friförklarad.

Avel

Avel är att aktivt förbättra besättningen genom att sortera bort de djur som inte håller måttet och köpa in djur eller seminera med tjurar som tillför önskade egenskaper. Dåliga djur äter lika mycket som bra djur och de tar lika lång tid att sköta. Stambokförda djur håller rasens minsta viktkrav och har en känd härstamning. Köper man bra stambokförda djur får man bättre ekonomi i slutänden. Bra djur producerar bättre, är lättare att hantera och har högre värde som avelsdjur.

Stambokförda avelsdjur kostar mer än slaktdjur och bruksdjur, men betalar man några tusenlappar ytterligare när man köper hondjur, kan man säkerligen också sälja avkomorna till högre pris. Tänk på att kon är halva kalven, och val av bra hondjur är minst lika viktigt som val av tjur! Till skillnad från mjölkproduktionen spelar det för de flesta avelsuppfödarna ingen roll om kon får en tjur- eller kvigkalv, då bra tjurkalvar kan säljas som avelstjurar.

Det är lite mer arbete att driva en avelsbesättning. Man ska gå med i KAP (Kött Avel Produktion) som är en officiell kontroll för köttproducenter som ger uppföljning av djuren och produktion. Även bruksbesättningar kan vara med i KAP och får då bättre uppföljning i besättningen.

Avelsbesättningar som deltar i KAP rapporterar födslar, betäckningar, vägningar mm till KAP. Detta kan ske med hjälp av ett specifikt datorprogram, eller via din husdjursförenings hemsida. Uppgifterna förs sedan även över automatiskt till CDB (nötkreatursregistret).

Inrapporterade vikter korrigeras av KAP-programmet. Kalvvikter korrigeras utifrån kons ålder och hur många dagar kalven är när den vägs. 200-dagars vikt och årsvikten korrigeras antingen upp eller ner beroende på hur många dagar djuret var vid vägnings-tillfället. Kontakta din husdjursförening för att ansluta din besättning till KAP.

Avelsvärden

Stambokförda djur har avelsvärden. Avelsvärden är en vägledning till uppfödarna. Med hjälp av avelsvärden blir det lättare att välja rätt tjur till varje ko. Det som finns i avelsvärdena är bland annat modersindex (Mix), som visar kons förmåga att kalva och hennes mjölkproduktion dvs. kalvens tillväxt från födelse till 200-dagarsvägningen (avvänjning). Tjurar har också ett värde för Mix, som visar kalvningsegenskaper som morfar, dvs hans döttrars förväntade kalvningsförmåga.

Produktionsindex (Pix) är ett totalindex för slaktkroppsegenskaperna EUROP-klassning, fettklass och slakttillväxt. Födelseindex (Fix) visar kalvningsförloppet. Siffror över 100 för Mix. Pix och Fix är positiva för egenskapen. Avelsindexet Aix är en sammanvägning av Mix, Pix och Fix och visar hur väl djuret uppfyller rasens mål. Aix över 0 är positivt. Avelsvärden kan bara jämföras inom rasen.

Hur säkra avelsvärdena är beror på hur många släktingar och avkommor djuret har. En embryo-import (ET) som inte har några släktingar i Sverige börjar med inga eller mycket osäkra avelsvärden. En tjur med ett par hundra avkommor får en hög säkerhet i sina avelsvärden. Varje gång ett djur föds, vägs, kalvar eller slaktas noteras alla uppgifter kring händelsen och påverkar avelsvärdena för djuret och dess släktingar. Avelsvärdena beräknas tre gånger på år.

Härstamningsbevis och stambokföring

För renrasiga djur i KAP kan man ta ut aktuellt härstamningsbevis som innehåller all tillgänglig information om djuret, härstamning, produktionsuppgifter och avelsvärden. Om djuren klarar alla krav kan de stambokföras. På stambokbeviset finns uppgifter om födelsedatum, hornstatus, DNA-testning, eventuellt T-tal, vikter och mera information om härstamningen.

För stambokföring av Hereford krävs en 200-dagarsvikt på minst 220 kg för kvigkalvar och 260 kg för tjurkalvar eller 365-dagarsvikt minst på 320 kg respektive 460 kg.

Avelstjurarnas härstamning ska verifieras genom DNA-analys

För en tjur vars kalvar skall kunna stambokföras, måste DNA-testning av djuret ske. Detta för att verkligen vara säker på att angiven härstamningen stämmer. DNA-testen görs på hårrötter. För att ta ett prov drar man en tuss med svanshår där hårrötterna följer med och skickar sedan provet till laboratoriet som testar.

Individprövningen

Individprövningen drivs av Svensk Kötttrasprövning. Årets bästa tjurkalvar sätts in på individprövningens stall efter avvänjningen. Uppfödare anmäler lämpliga kalvar, och föreningens avelsråd väljer sedan ut vilka de tycker är mest intressanta. Hereford har de senaste åren haft 30 platser.

På prövningsstationen lever alla kalvar i samma miljö och äter samma foder. De vägs varannan vecka och den dagliga tillväxten räknas ut. I februari slutvägs tjurarna och tillväxttalet(T-tal) blir klart. De veterinärbesiktigas, får testiklarna mätta och blir exteriörbedömda.

Tjurarna som inte klarar 100 i T-tal eller får anmärkning på veterinärbesiktningen, klövar eller testikelmått, skickas till slakt. Tjurar som klarar alla ovanstående kriterier blir godkända för auktionen. Viking Genetics köper dock normalt först för sin seminverksamhet minst en av de herefordtjurar som blivit godkända.

Tjurarna som säljs till Viking Genetics blir tappade på sperma och doserna säljs sedan både inom och utanför Sverige. Inte minst användning inom mjölkras har ökat kraftigt på senare år. De godkända tjurarna säljs sedan på en auktion, som vanligen hålls i slutet på mars.

Elitauktioner

Förutom auktionen på individprövningen anordnar Herefordföreningen ibland elitauktioner.

Utställningar

Ett annat sätt av att testa djur mot varandra är att visa dem på utställningar. Det är ett bra sätt att marknadsföra både rasen och sin besättning. Att delta på utställning med sina djur är ett mycket trevligt sätt att träffa likasinnade.

För att kunna delta på utställningar måste man vara med i samtliga hälsoprogram och KAP. Vill man ha hjälp med tvättning, putsning och hur man visar djuret är det bara att ta kontakt med erfarna utställare eller någon i styrelsen eller avelsrådet, som gärna hjälper dig. Vanligen anordnas utställningar för kött raserna på lantbruksmässorna Elmia och Mila.

Föreningen

Svenska Herefordföreningen har cirka 300 medlemmar. Dessa representerar då bla de idag runt 80 besättningar i landet som säljer avelsdjur av rasen hereford.

Förutom utställningar och elitauktioner anordnas årligen ett årsmöte, oftast ihop med ett par besättningsbesök. Då föreningens medlemmar finns spridda över en stor del av landet, försöker föreningen anordna möten på olika platser. Detta sker främst i de regionala herefordklubbarnas regi. Föreningen anordnar även en årlig avelsdag med ett särskilt tema kring just avel eller annat aktuellt ämne.

Svenska Herefordföreningen har en egen hemsida, www.hereford.nu. Via den kan du enkelt hålla dig uppdaterad om vad som händer och sker i och runt föreningen. Där kan du också anmäla dig som medlem. Alla medlemmar erhåller Tidningen Hereford fyra gånger om året. Den innehåller mycket information, reportage samt uppfödarannonser.

Svenska Herefordföreningen

www.hereford.nu